

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

**КОНЦЕПЦІЯ СТВОРЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО
ГАЛУЗЕВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ
В ДЕРЖАВНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ
БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Вінниця 2013

УДК 025.2-025.14-047.82
ББК 78.3750к6к4+78.002к6к4
К 65

Рекомендовано до друку вченою радою Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (протокол № 15 від 16.11.2012 р.)

Автори:

Рогова П. І., канд. іст. наук., с.н.с., директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
Артемюв Ю. І., канд. техн. наук, с.н.с. відділу науково-технічного забезпечення та впровадження комп'ютерних технологій ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
Вараксіна Н. В., завідувач відділу науково-технічного забезпечення та впровадження комп'ютерних технологій ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
Лобановська І. Г., завідувач відділу наукового опрацювання документів і організації каталогів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Науковий редактор

Рогова П. І., канд. іст. наук., с.н.с., директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Рецензент

Закусило О. К., д-р фіз.-мат. наук, проф., академік НАПН України, перший проректор КНУ ім. Т. Г. Шевченка

Літературний редактор

Кравчук В. В., провідний редактор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Концепція створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / [Рогова П. І., Артемюв Ю. І., Вараксіна Н. В., Лобановська І. Г. ; наук. ред. Рогова П. І.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця, ТОВ «Налін-ЛТД» 2013. – 20 с.

У документі висвітлено мету, пріоритетні напрями та шляхи створення освітнього інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГР), його фінансове забезпечення, очікувані результати. Внаслідок реалізації концепції буде створено умови для інтенсифікації науково-дослідної діяльності, навчально-виховного процесу в освітянській сфері України шляхом створення принципово нових можливостей для пошуку й використання наукової інформації, відображення в освітянському сегменті інформаційного простору інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів, надання вільного доступу до таких ресурсів незалежно від статусу та місця перебування користувачів.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Аналіз сутності та змісту інтеграції інформаційних ресурсів	5
2. Мета й головні принципи створення освітнього інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГІР)	12
3. Шляхи та основні напрями створення освітнього ІГІР	15
4. Фінансове забезпечення процесів інтеграції інформаційних ресурсів	20
5. Очікувані результати	20

Вступ

Цю Концепцію розроблено згідно з планом НДР «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського», що проводить ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Документ містить загальні пропозиції щодо основних напрямів створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГІР) і призначається для використання виконавцями НДР.

Концепцією передбачається інтегрування інформаційних ресурсів мережі освітянських бібліотек НАПН України та МОНмолодьспорту України, інших учасників, які матимуть бажання брати участь у створенні ІГІР, а також ліцензійних продуктів і світових освітніх ресурсів з вільним доступом в Інтернет.

1. Аналіз сутності та змісту інтеграції інформаційних ресурсів

На етапі формування суспільства знань нові вимоги висуваються до засобів і методів інформаційного забезпечення наукових досліджень. Особливе місце при цьому посідає інформаційне забезпечення наукових досліджень у галузях педагогіки й освіти внаслідок їх парадигматичного характеру й виняткової ролі в питаннях формування суспільства майбутнього, стовпів його соціального, політичного, економічного та морального устрою. Тому актуальність даної роботи визначається:

- по-перше, специфікою освіти як галузі людської діяльності, що відбивається в її фундаментальному значенні для сучасного людства;
- по-друге, станом освітньої галузі в Україні, що перебуває на зламі соціально-політичного й економічного ладу;
- по-третє, кардинальними змінами в сучасному інформаційному просторі, найважливішим інфраструктурним елементом якого є наукові бібліотеки.

Розробка методів інтеграції даних – одне з найактуальніших завдань у сфері інформаційних систем. Особливої уваги вони набувають протягом останніх років у зв'язку з переходом розвинених держав до створення суспільства знань. Однак, проблема інтеграції даних не є новою. Перші кроки в цій сфері було зроблено ще в 70-х роках ХХ століття, коли розпочалася розробка розподілених баз даних і остаточно було сформовано чітке уявлення про багаторівневу архітектуру розподілених інформаційних систем. Відповідно до цього уявлення інтеграція ресурсів інформаційних систем забезпечується за рахунок створення єдиного уніфікованого інтерфейсу для доступу до неоднорідних незалежних джерел даних.

Дещо інакше це питання було поставлено в бібліотечному середовищі. Одним із перших до цієї проблеми звернувся М. С. Карташов ще в 80-х рр. минулого століття. В Україні проблему формування єдиних фондів розробляла К. Т. Селіверстова, яка під єдиним бібліотечним фондом розуміла систему

фондів бібліотек, координованих взаємозалежним комплектуванням, єдиним довідковим апаратом, системою депозитарного зберігання, перерозподілу й взаємного використання фондів. Однак незалежний характер розподілених бібліотечно-інформаційних ресурсів, відсутність належної мотивації у власників цих ресурсів тривалий час стримували процеси інтеграції в бібліотечному середовищі.

Сутність і зміст понять «інтеграція» та «інформаційний ресурс» у сучасному бібліотечному середовищі певною мірою відрізняються від таких у загальному просторі інформаційних систем.

ГОСТ 7.0-99 „Інформаційно-бібліотечна діяльність, бібліографія” визначає інформаційний ресурс як сукупність даних, організовану для ефективного отримання достовірної інформації. Відповідно до існуючої традиції інформаційний ресурс сьогодні – це сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо). Отже, предметом діяльності бібліотек відповідно до цієї традиції є документ, тобто матеріальний об'єкт, що містить інформацію в зафіксованому вигляді й спеціально призначений для її передавання в часі та просторі.

За сучасних умов такі визначення стають застарілими. Це пов'язано з тим, що користувач у бібліотеках дедалі частіше стикається не з матеріалізованою (на матеріальних носіях) інформацією, а з її відображенням у віртуальному просторі. Для того, щоб переконатися в цьому, достатньо відкрити сайт будь-якої провідної бібліотеки. Там представлено різноманітні віртуальні бази даних (бібліографічні, реферативні, повнотекстові), електронні бібліотеки різного призначення, журнали, що не мають друкованих аналогів, також є віртуальні електронні енциклопедії, словники й довідники, інтерактивні підручники й навчально-тренувальні засоби. Крім того це й різні онлайн-інформаційні послуги в Інтернеті (віртуальна бібліографічна довідка, електронна доставка документів, електронні перекладачі з різних мов, засоби статистичної обробки інформації, засоби вилучення знань, наукометричні інструменти тощо).

Відтак предметом діяльності сучасних бібліотекарів стають об'єкти складнішої структури, ніж просто документ, хоча б навіть електронний. Усвідомлення цього набуває великого значення не лише у визначенні знань, умінь і навичок, які потрібні сучасним бібліотекарям, а й у питанні формування їхнього світогляду.

Характерною рисою постіндустріального суспільства є колосальне зростання кількості наукових публікацій. У сучасному світі постійно оновлюється й розширюється простір наукових знань. Він створюється зусиллями багатьох теоретиків і практиків у всьому світі. За нових умов змінюється й характер наукової діяльності. Поряд із дисциплінарними дослідженнями на авансцену дедалі частіше виступають міждисциплінарні й проблемно орієнтовані форми дослідницької діяльності. При цьому, як правило, інтереси вчених перебувають на зіткненні наукових дисциплін, тож сучасна наука будується на високій динаміці взаємного обміну інформацією між окремими вченими й науковими колективами. Тому в стані активного взаємного обміну мають перебувати й наукові бібліотеки.

Не маючи можливості володіти всіма публікаціями, що цікавлять їхніх користувачів, наукові бібліотеки розвинених країн світу від ідеї «володіння документом» вимушено переходять до ідеї «доступу».

В Україні цей перехід особливо актуальний для наукових бібліотек. Це пов'язано, по-перше, з тим, що постачання наукових бібліотек обов'язковими примірниками документів стає дедалі менш надійним попри всі зусилля розв'язати це питання у правовому полі. По-друге, істотно збільшилася кількість видавців. Зараз кожний університет, громадська організація прагнуть самі видавати власні інформаційні й наукові матеріали, зокрема присвячені окремим конференціям і семінарам. Зросла кількість індивідуальних авторів, які шляхом публікацій за свій рахунок рекламують і просувають власні наукові розробки. Тому наукові бібліотеки, виконуючи свою кумулятивну функцію, змушені дедалі більше зусиль приділяти відстеженню результатів діяльності таких видавців. По-третє, у світі з'явилася величезна кількість комерційних

фірм, які спеціалізуються на накопиченні, систематизації й поширенні публікацій в електронному форматі. Вони, як правило, надають доступ до власних ресурсів на підставі платних ліцензій.

Варто відзначити, що реалізація ідеї «доступу» не є новою для бібліотек. Вона знайшла для себе часткову реалізацію у формі так званих корпоративних електронних каталогів, які містять бібліографічні відомості про опубліковані документи й місце їхнього зберігання. Сучасні потужні електронні каталоги створюються на основі технології розподілених баз даних, коли певні складові інтегрованої бази даних локалізуються на серверах окремих бібліотек.

У таких умовах перехід від ідеї володіння до ідеї доступу – єдиний спосіб забезпечити прийнятну повноту відображення того чи іншого сегмента простору наукових знань. Однак, реалізація цієї ідеї потребує нового розуміння понять «інформаційний ресурс» та «інтеграція».

Саме слово «ресурс» (від французького «ressource») означає «джерело чого-небудь, деякі засоби, запаси, можливості, які за потреби можуть використовуватися». Тож навіть із лінгвістичної точки зору поняття «джерело» є найближчим за змістом до поняття «ресурс». Водночас термін «ресурс» є складним, збірним і тому щоразу потребує конкретизації.

Не менш складним є й поняття «джерело інформації». Адже під ним можна розуміти як окрему книгу, статтю, періодичне видання, так і окремих авторів (індивідуальні і колективні), видавництва, редакції, наукові чи освітні установи, електронні бібліотеки або бази даних. Вони не тільки можуть передати на тих або інших умовах бібліотеці свої матеріали, а й інформувати бібліотеку про свої видавничі плани, що особливо важливо під час проведення аналітико-прогностичної роботи. І, нарешті, потужним джерелом наукової інформації є Інтернет, який вимагає принципово іншого підходу до виявлення й залучення інформаційних ресурсів.

До інформаційних ресурсів сучасної наукової бібліотеки також слід віднести й численні інформаційні послуги, які надаються користувачам. Вірогідним є те, що перелік інформаційних бібліотечних послуг

розширюватиметься синхронно з розвитком інформаційного суспільства в сучасному світі.

Отже, враховуючи вищевикладене, за сучасних умов доцільним є визначити **бібліотечно-інформаційний ресурс як організовану сукупність джерел інформації й інформаційних послуг**, які на певних умовах надаються користувачам.

На рис. 1 наведено структуру бібліотечно-інформаційного ресурсу відповідно до запропонованої Концепції.

Рис. 1. Структура бібліотечно-інформаційного ресурсу

Таке визначення бібліотечно-інформаційного ресурсу викликає поки ще певний опір у окремих представників бібліотечної спільноти, але воно є важливим, бо підкреслює, що предметом діяльності сучасних бібліотек стають об'єкти складнішої структури, ніж документи, хоча б навіть електронні. Таке визначення є важливим ще й тому, що воно впливає не тільки на шляхи й перспективи інтеграції, а й на організацію всієї інноваційної діяльності наукових бібліотек.

Робота з джерелами інформації не є новою для бібліотекарів, адже нею вони займалися за всіх часів, поповнюючи фонди власних бібліотек. З цією метою вони ввели різнопланову роботу, зокрема встановлювали зв'язки з видавництвами, науковими установами, окремими авторами, тощо. Але раніше ця частина їхньої діяльності залишалася певною мірою другорядною. У зв'язку з формуванням інформаційного простору й переходом до суспільства знань, робота з джерелами інформації в сучасних бібліотеках виходить на перший план.

Нове визначення бібліотечно-інформаційного ресурсу є суттєвим ще й тому, що створює нові стимули й мотиви для реорганізації роботи в сучасних наукових бібліотеках, має впливати на формування нових форм і програм підготовки бібліотекарів у навчальних закладах. Слід відзначити, що Положення про електронні освітні ресурси № 1060, затверджене наказом МОНмолодьспорту України від 01.10.2012 р, також вводить нові розширені визначення щодо сутності та змісту поняття «електронні освітні ресурси».

У зв'язку з інструменталізацією сучасної науки (зокрема й гуманітарної) слід очікувати, що з часом у суспільстві знань бібліотеки отримуватимуть ще й певні інструментальні сервіси, які забезпечуватимуть автоматизацію вилучення знань з інформаційних масивів (програмні системи й комплекси для статистичної й семантичної обробки текстів, різні DSS та DM- системи, що допомагають прийняттю рішень тощо). Набувають поширення бібліометричні й наукометричні інструменти в сучасних бібліотеках. Всі ці перспективні складові бібліотечного ресурсу також варто вважати джерелами бібліотечних інформаційних послуг.

Електронні наукові публікації (електронні документи) починають відігравати дедалі значнішу роль у науковій діяльності. Для того, щоб бібліотеки відповідали сучасним вимогам, працівники цих установ повинні мати навички навігації в мережі Інтернет, приділяти більше уваги роботі не тільки з документами й навіть не з інформацією, що міститься в них, а з джерелами, тобто безпосередньо з видавництвами, науковими й інформаційними центрами, навіть із індивідуальними авторами.

Але за будь-яких умов головним джерелом інформації в бібліотеках залишиться власний документний фонд, додатковими ж слугуватимуть фонди споріднених бібліотек, а також орендовані бази даних й інформаційні об'єкти з вільним доступом до мережі Інтернет.

Відповідно до визначення, що наводиться в словниках, інтеграція (*лат. integratio – відновлення – заповнення, від integer – цілий*) – поняття, що означає стан зв'язаності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в єдине ціле, а також процес, що веде до такого стану.

Головним механізмом інтеграції в інформаційних системах протягом усієї історії їхнього існування вважалася організація доступу до джерел таких даних з огляду на розмаїття систем кодування, інтерфейсів і протоколів доступу, правового статусу, комерційних та інших обмежень. Такі дані в теорії інформаційних систем мають назву гетерогенних.

Тривалий час перешкодою на шляху інтеграції була гетерогенність джерел даних, яка виникала внаслідок технічних та організаційних причин. Останнім часом завдяки використанню сучасних технологій вдалося вирішити цю проблему. Слід зазначити, що в інформаційних системах дослідження стосуються переважно чисто технічних аспектів інтеграції: вибір способів доступу до джерел, кодування, передання даних, механізмів індексації та пошуку. Цілком очевидно, що для інтеграції в бібліотечному середовищі такі підходи виявляються абсолютно недостатніми.

Тому, відповідно до цієї Концепції, інтеграцією пропонується вважати складний багаторівневий процес, який забезпечує відображення в інформаційному просторі гетерогенних галузевих даних і надання користувачам вільного доступу до джерел таких даних незалежно від їхнього статусу та місця перебування.

Інтегрований галузевий інформаційний ресурс – це сукупність джерел інформації (вітчизняні та зарубіжні електронні ресурси з питань педагогіки, психології та освіти) й інформаційних послуг, яка організована з метою відображення структури знань у даній галузі людської діяльності

на 3-х рівнях інтеграції – організаційно-технологічному логічному і фізичному, доступ до якого надається користувачам завдяки відповідному програмному забезпеченню.

2. Мета й головні принципи створення освітнього інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГІР)

Головною метою створення освітнього інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу є відображення структури знань з педагогіки й освіти та забезпечення **рівного доступу до відповідної інформації для всіх учасників освітнього процесу незалежно від їхнього статусу й місця перебування.**

Така мета зумовлюється, по-перше, зміною самої парадигми освіти, яка має передбачити самовизначення та самореалізацію особистості як головне завдання освіти, компетентнісний підхід до формування фахівців і суб'єктно-суб'єктні відносини в процесі навчання, глибоку інформатизацію навчального процесу.

По-друге, поставлена мета зумовлена новим підходом до визначення місії наукових бібліотек у суспільстві знань.

Відповідно до загальноприйнятого визначення місії бібліотек полягає в задоволенні інформаційних потреб користувачів. IFLA зазначає, що головне завдання бібліотек – добір, комплектування, систематизація, збереження бібліотечного фонду й надання доступу до інформації користувачам. Нині таке визначення місії й ролі бібліотек на сучасному етапі стає застарілим.

Цілком очевидно, що під час розробки інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу для забезпечення потреб освітньої галузі України слід виходити з нового визначення й розуміння завдання бібліотеки. На жаль, часто працівники таких установ мають вузьке розуміння місця й ролі бібліотеки в їхній специфічній галузі знань. Визначити місію бібліотеки – найважливіше рішення для правильного вибору перспектив і напрямів розвитку її

інформаційних ресурсів. Відомо, що завдання визначають статус бібліотеки, вони є орієнтиром щодо мети і стратегії розвитку. Розуміння місії надає діям її співробітників цілеспрямованості й усвідомленості, дає змогу їм краще бачити й осмислювати не тільки те, що вони мають робити, а й те, для чого потрібні їхні дії. Місія наукової бібліотеки встановлює зв'язок із зовнішнім світом, орієнтуючи своїх користувачів (не лише фізичних осіб, а й юридичні й інші інституційні й соціальні структури) у певному фаховому сегменті інформаційного простору.

Тож завдання наукових бібліотек – створити найбільш повне й адекватне відображення структури знань у визначеному сегменті інформаційного простору у вигляді бібліотечно-інформаційного ресурсу й зорганізувати до нього доступ широкого кола користувачів, у нашому випадку – учасників навчально-виховного процесу.

Реалізація цього завдання вимагає створення такої системи бібліотечно-інформаційного обслуговування учасників навчально-виховного процесу, яка забезпечуватиме конституційні права громадян на отримання вільного доступу до якісного навчання, прилучення до цінностей національної та світової освіти, а також збереження національної освітньої спадщини, що зберігається в бібліотеках освітянської мережі.

Слід зазначити, що з історичних причин та згідно із Законом України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, яка була створена відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про створення Державної науково-педагогічної бібліотеки України» від 30 жовтня 1999 р. №2018, взяла на себе функцію науково-методичного керівництва бібліотеками освітянської мережі, діяльність яких безпосередньо впливає на отримання вільного доступу до якісної освіти широкого кола громадян України.

Під час реалізації мети створення освітнього інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу мають дотримуватися головні принципи:

- **принцип фаховості**, який забезпечує формування асортименту видавничої продукції бібліотек, адекватної вимогам забезпечення рівного доступу до інформації для всіх учасників освітнього процесу;

- **принцип наукової обґрунтованості**, що спирається на науковий аналіз та об'єктивну оцінку ситуації, що складається в інформаційному просторі освіти;

- **принцип системності**, який дає змогу орієнтуватися на сучасні досягнення у сфері інтеграції інформаційних ресурсів із елементами стійкості й саморозвитку та одночасно забезпечує зв'язок із традиційними напрямками створення й розвитку бібліотечних інформаційних ресурсів;

- **принцип добровільності**, який в умовах розбудови демократичного суспільства, зміцнення гуманістичних принципів, підвищення суб'єктності в суспільних відносинах є єдиним, що здатний забезпечити ефективне наповнення інформаційних ресурсів;

- **принцип відкритості**, що забезпечує доступність ресурсу як для користувачів, так і для носіїв фахової інформації.

Найбільших труднощів слід очікувати у зв'язку з реалізацією принципів фаховості й відкритості.

Дотримання першого потребує остаточного визначення переліку даних та інформаційних послуг, що мають надаватися у сфері освіти.

Дотримання другого потребує приведення завдань щодо системного поглиблення інформаційного обслуговування фахівців освітянської галузі України у відповідності із законодавчою базою з метою забезпечення соціальних гарантій громадян відносно отримання доступу до якісної освіти.

3. Шляхи та основні напрями створення освітнього ІГІР

Проблема інтеграції даних – складний, багатоаспектний процес, що характеризується великим розмаїттям постановок завдань, а також шляхів і напрямів їх розв'язання. У інформаційних системах він зазвичай відбувається на організаційно-технологічному, логічному та фізичному рівнях.

На останньому здійснюється максимально глибока інтеграція. У бібліотечному середовищі інтеграція на рівні, який відповідає фізичному, можлива лише для об'єктів на електронних носіях та інших джерелах електронної інформації. З цією метою відбувається залучення електронних документів, виготовлення електронних копій документів, що існують на традиційних носіях і створення на базі всього цього електронних бібліотек, колекцій, депозитаріїв, репозитаріїв¹, повнотекстових баз даних тощо. Однак зібрати всі наукові публікації в одному місці фізично неможливо, навіть якщо вони присвячуються лише одному науковому напрямку. Тому в сучасних умовах шляхом розв'язання проблеми стає організація розподілених систем доступу до гетерогенних джерел інформації. На цьому ж рівні відбувається залучення повнотекстових даних у вільному або комерційному доступі в мережі Інтернет, наприклад, авторефератів чи текстів дисертацій. Що стосується джерел та окремих документів в Інтернеті, то проблемою все ще залишається їх індексування та дескрипторизація.

На логічному рівні в інформаційних системах інтеграції підлягають описи даних – метадані. Їхнім аналогом у бібліотеках є вторинна інформація, тобто бібліографічні каталоги, списки, покажчики тощо. До цього кола документів слід віднести також реферативні бази даних, які є також продукцією бібліотек. У бібліотечному середовищі нині існує досвід інтеграції ресурсів на рівні метаданих шляхом створення корпоративних² електронних каталогів. Щодо

---

¹ Репозитарій – електронний архів, призначений для багаторазового використання документів, що містяться в ньому і який має для цього відповідні можливості (механізм доступу, інтерфейс, дизайн тощо).

² Корпоративний – вузькогруповий, замкнутий межами корпорації. (Словарь русского языка / АН СССР, Ин-т рус. языка. – Изд. 2-е, испр. и доп. – Т. 2. – С. 107).

останніх, то вони можуть бути централізованими, тобто створеними корпоративним шляхом, або розподіленими.

Створення розподілених електронних каталогів вимагає менших витрат. До речі, створення таких каталогів забезпечують деякі автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи (АБІС), зокрема АБІС ІРБІС. Тут також може йтися про комерційні бібліографічні бази даних. Інтеграція на рівні, що відповідає логічному, забезпечує відображення асортименту фахових видань із того чи іншого питання. Це слугуватиме відображенню структури знань в освітянському інформаційному просторі, а реферативні, аналітичні та прогностичні дані дають змогу побачити її більш детально.

Специфіка бібліотечного середовища полягає в тому, що бібліотеки освітянської мережі України мають різний юридичний статус, матеріально-технічний, інтелектуальний рівні. Це перешкоджає організації ефективної спільної роботи, спричинює паралелізм, нераціональне використання кадрового й інтелектуального ресурсу бібліотек. Тому Концепцією пропонується ввести третій рівень інтеграції – інтеграція шляхом складання спільних планів робіт, координації в питаннях створення вторинної бібліотечної продукції, розвитку електронної доставки документів (ЕДД), МБА, книгообміну, запровадженню інноваційних бібліотечних послуг, обміну досвідом тощо. Інтеграція на цьому рівні є досить важливою для ресурсного забезпечення галузевої діяльності в такій специфічній сфері, якою є освіта. Додатковим засобом підвищення мотивації на цьому рівні вважається запровадження комфортних інструментів для професійної комунікації широкого кола фахівців – на конференціях, у блогах, на форумах тощо.

У зв'язку з повсюдним поширенням Інтернету з'явився новий засіб комфортної комунікації широких кіл користувачів – створення єдиного вікна доступу. Найбільшого поширення він набуває там, де йдеться про надання інформаційних послуг населенню: систем муніципальних та комунальних послуг, правової підтримки комерційної діяльності, так званий «електронний уряд» тощо.

Для досягнення головної мети створення ІГР пропонується шлях, який полягає в залученні не лише мережі освітянських бібліотек НАПН України та МОН України, а й широкого загалу інших учасників на добровільній основі. Створення ІГР пропонується на основі багаторівневої моделі, показаної на рис. 2.

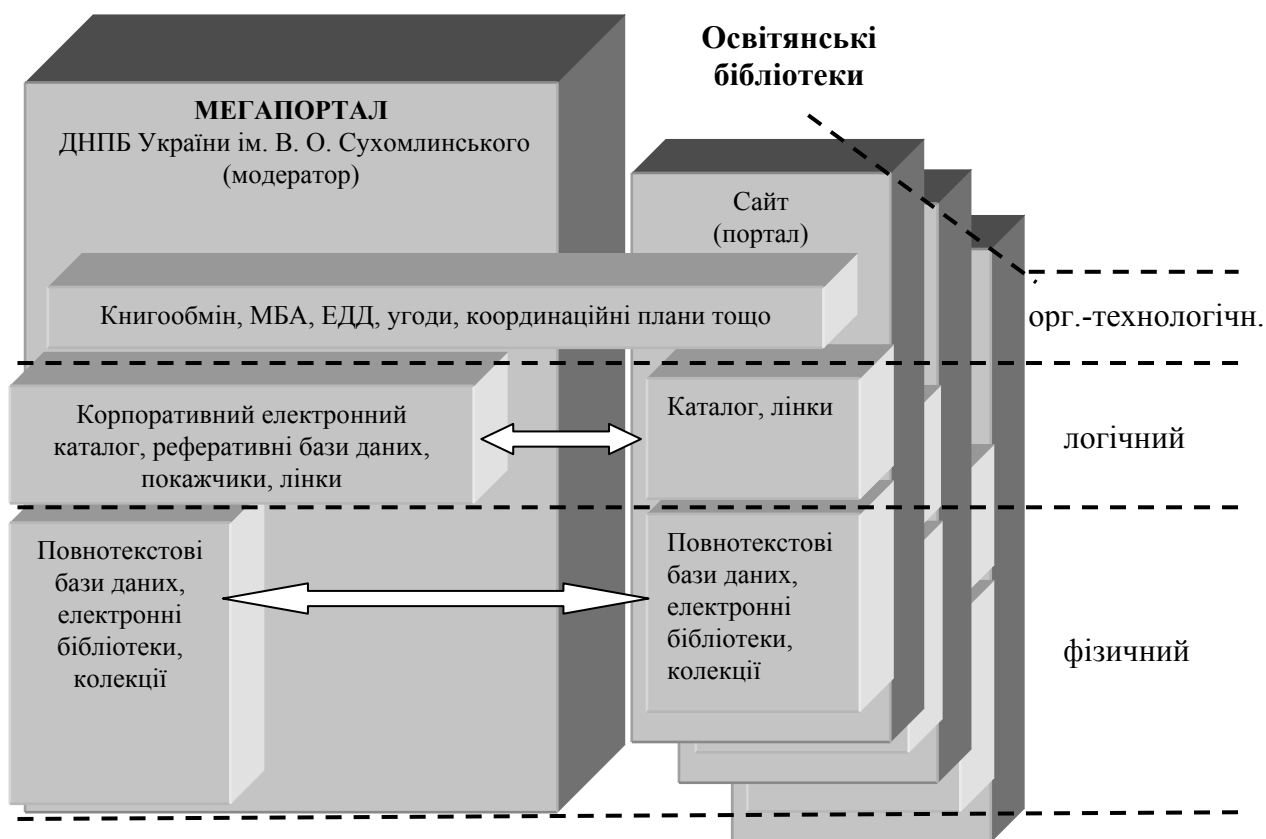

Рис. 2. Структура інтеграції бібліотечних ресурсів

Модератором у цій моделі виступає ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Механізм здійснюється порталом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Адаптери, що є складовими порталу, забезпечують доступ до ресурсів бібліотек-учасниць, які беруть участь у реалізації проекту. Для цього передбачається віртуальне представництво бібліотек-учасниць на порталі.

Як і будь-яка модель інтеграції інформаційних ресурсів, ця схема передбачає наявність фізичного й логічного рівнів.

Ще один рівень інтеграції, представлений у моделі – організаційно-технологічний. Інтеграція бібліотечної роботи завжди починається саме з

нього. Це система угод (корпоративних чи інших), координаційних планів, узгоджених технологій, протоколів зв'язку та інтерфейсів обміну.

За цими угодами, технологіями та планами реалізуються не лише повнотекстові бази даних і корпоративні каталоги, а й інші форми інтеграції ресурсів – книгообмін, електронна доставка документів (ЕДД), міжбібліотечний абонемент, розробка реферативної, аналітичної та методичної інформації. Істотним є те, що в запропонованій моделі для здійснення організаційно-технологічних заходів буде максимально використано засоби інформаційно-комунікаційних та Web2.0-технологій (блоги, чати, форуми, конференції тощо), доступ до яких забезпечуватиме портал модератора. Роль порталу в цьому випадку – організація електронного діалогу для обговорення угод, координаційних планів, технологічних інструкцій тощо.

На фізичному рівні створюються електронна бібліотека³ й електронні колекції⁴ матеріалів, які отримують віртуальне представництво на порталі. Автори мають право на внесення власного ресурсу під контролем модератора. Шляхом інтеграції на фізичному рівні поєднуються як ті електронні ресурси, що перебувають у Модератора й учасників проекту, так і ті, що розпорошені в Інтернет-просторі (з доступом на вільній або комерційній основі). Доступ до них забезпечуватиметься за рахунок лінків на порталі.

На логічному рівні інтегруванню підлягає інформація на традиційних та електронних носіях. Для цього віртуальне представництво на порталі отримують електронні каталоги всіх учасників проекту. Зведений корпоративний електронний каталог тривалий час вважався єдиним способом інтеграції, що є бажаним, але не єдиним способом інтеграції на логічному рівні. Часто достатнім є створення списку посилань (лінків) на автономні електронні каталоги бібліотек в Інтернеті. Технології Web-IPБІС принципово

---

³ Електронна бібліотека – досі остаточно не визначена інформаційна структура. Зазвичай під цим терміном розуміють організовану сукупність однорідних об'єктів. Поділяються на дві групи: такі, що мають дескрипторну систему пошуку, й ті, що передбачають семантичну систему пошуку. Всередині групи відрізняються переважно дизайном та обсягом.

⁴ Електронні колекції залежно від мети, яку ставить перед собою бібліотека, можуть існувати як у складі електронної бібліотеки (фізично або віртуально), так і окремо від неї.

надають змогу користувачеві робити пошук по всіх каталогах бібліотек, які мають відповідний модуль. Надається також реферативна інформація, яка створюється на корпоративних та інших засадах.

Концепцією передбачається кілька механізмів інтеграції галузевих інформаційних ресурсів на цьому рівні. По-перше, це зведений електронний каталог. По-друге, для бібліотек, які мають модуль Web-Irbis, інтеграція забезпечуватиметься шляхом використання режиму розширеного пошуку й інтерфейсу Z39.50. Нарешті, для інших бібліотек, які мають електронний каталог, механізмом інтеграції слугуватиме спискова структура з використанням гіперпосилань. Використання лінків є дієвим і надійним способом інтеграції ресурсів в умовах обмежених фінансових та організаційних засобів. В ідеалі логічний рівень має максимально повно відображати національний і світовий асортимент інформаційних джерел науково-педагогічної й освітньої спрямованості.

Та частина бібліотечного фонду, яка не представлена в електронній формі й не охоплена корпоративним електронним каталогом, повинна інтегруватися на організаційно-технологічному рівні. Формами інтеграції тут можуть бути складання корпоративних та інших угод, координаційних планів проведення робіт, книгообмін, міжбібліотечний абонемент, узгодження інтерфейсів, протоколів обміну, форматів даних. Слід зазначити, що заходи на організаційно-технологічному рівні є обов'язковими для започаткування інтеграції на всіх інших рівнях.

Основою інтегрування бібліотечно-інформаційного ресурсу в сучасних умовах є інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) з усіма утвореними ними інтерфейсами, шлюзами, метаданими. Вони природно складають єдине вікно доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів, що є запорукою рівного доступу всіх користувачів до сучасних знань незалежно від їхнього статусу й місця перебування. ІКТ забезпечують охоплення даних за тематикою, видами й типами інформації та інформаційних послуг, а також об'єднання територіально розподілених ресурсів.

Таким чином, головним шляхом створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу є організація єдиного вікна доступу. Воно дає можливість інтегрувати не лише електронні ресурси, а й документи на традиційних носіях.

4. Фінансове забезпечення процесів інтеграції інформаційних ресурсів

Фінансування реалізації концепції здійснюється у обсягах, що їх щорічно виділяє НАПН України на проведення науково-дослідних робіт та технічне забезпечення ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського-

5. Очікувані результати

У результаті реалізації концепції буде створено умови для інтенсифікації науково-дослідної діяльності, навчально-виховного процесу в освітянській сфері України шляхом створення принципово нових можливостей для пошуку й використання наукової інформації, відображення в освітянському сегменті інформаційного простору інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів, надання вільного доступу до таких ресурсів незалежно від статусу та місця перебування користувачів.

Механізмом, що надаватиме такий доступ, є створений портал або мегапортал, який виконуватиме роль **єдиної точки доступу** до освітніх ресурсів, що в остаточному результаті сприятиме побудові суспільства знань, підвищенню якості освіти в Україні, вільному розвиткові особистості, встановленню суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі навчання.

Підписано до друку 24.09.13.
Формат 64x90/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 1,25. Обл.-вид. арк. 1,16.
Наклад 300 прим. Зам. № 1508.

Видавець та виготовлювач ТОВ «Нілан-ЛТД»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 4299 від 11.04.2012 р.
21027, а/я 8825, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Тел.: (0432) 69-67-69, 603-000.